

BRAŠKIENĖ, Elena
Lietuvos Dokumentacijos Projektas
Lietuviškai
RG-50.473*0112

Kasetė 1-a iš 1-os

Šiame pokalbyje, Elena Braškienė kalba apie savo šeimos gyvenvietes, savo ankstyvą gyvenimą prie Giedraičių ir apie šio miesto žydų likimus. Jinai kalba apie kaip pirmiausia jinai girdėjo kaip visi žydų vyrai buvo suimti ir išvežti ir tik vėliau moterys ir vaikai buvo vežimais nuvežti į Ukmergę. Jinai pasakoja apie epizodą kada jos vyras buvo priverstas išvežti jų žydę kaimynę ir vaikus į Ukmergę savo vežime. Jinai dažnai prisimena savo gerus santykius ir artimas draugystes su kitom miesto žydėm. Jinai pasakoja kaip slapstė žydų vaiką jos namuose keleta savaitėmis pabrėžiant savo baime ir užminant to vaiko likimą po karo. Jinai taip pat smulkmeniškai apibūdina sušaudymą jos žydės draugės ir jos broliuko. Jinai prisimena synagogo sudeginimą Giedraičiuose pradžioje karo ir mini likimą vienos žydės mergaitės kuri išliko gyva nes kunigas ją išslapstė iki karo galo. Išvardina vietinius baltaraiščius ir komentuoja apie paminklus kuriuos pastatė išžudytams žydams, Lietuvių partizanams ir Sovietų strībams prie vietos kur žydus sušaudė ir palaidojo.

[01:] 00:33:18 – [01:] 10:03:14

Jinai save prisistato kad gimus 1921-ais metais Gižių kaime, Giedraičių apylinkėje; diskutuoja savo šeimą, kaip jos mama dirbo „ant pusės“ našlėm prieš karą ir 1925-ais metais persikraustė į Kopūstiškes iš Giedraičių; paaiškina kad buvo daug žydų Giedraičiuose prieš karą, bet kad apylinkėse buvo tik dvi žydų šeimos, ir jos gyveno skurdžiai; mini kad Giedraičiuose buvo visokio lygio žydų – ir turtingų ir ne; pasakoja kaip jinai augdama visus juos pažinojo ir su visais gerai sugyveno bet vis dėl to, paaiškina kad žydų mokykla turėjo atsiskirti nuo lietuvių kadangi žydų berniukus kiti bernai kamavo; *[vos neapsiverkia kai paprašyta papasakot kas žydams atsitiko kai karas prasidėjo]*; paaiškina kad pirmiausia kytresni žydai amatininkai pradėjo dingti, ir niekas nežinojo kur; mini pavardes tų kurie dingo: **Heikelis [Haikelis]** ir Gutmenas; apibūdina epizodą kada jinai melžė karves vakarop ir girdėjo moterų riksmus per ežerą Giedraičiuose, parbėgo namo tėvams pasakyt, but buvo vėl išsiūsta kartu su mama toliau karves melžti, o tik vėliau sužinojo kad striokas vyko dėl to kad žydų vyrus tą dieną išvežė iš Giedraičių o moteris su vaikais kambariuose užrakino kur jos verkė ir aimanavo dėl savo vyrų; apibūdina vardus kuriuos šaukė žydų kalboje; pasakoja kaip jinai sekančia dieną įėjo į Gieraičius ir pastebėjo kad gatvės buvo beveik tuščios ir kad ant kai kurių durų buvo juodai uždažytos raidės „JDN“; paaiškina kad viskas buvo labai tylu mieste pora dienų iki kol vėl leido žydų moterim išeiti iš namų, bet kad dabar jos turėjo nešioti geltonas žvaigždes ant savo rūbų.

[01:] 10:03:15 – [01:] 13:18:19

Jinai pasakoja kaip jinai pažinojo visus žydus ir ypač draugavo su viena Sora kuri ją išmokė kaip siūti ir žydiškas dainas; padainuoja dalį dainos kurią iš jos išmoko; apskaičiuoja kad vokiečių okupacija tęsėsi mažiau negu tris metus; pasakoja kaip vokiečiai privertė jos vyrą vežti žydes moteris ir vaikus iš Giedraičių į Ukmergę; pasakoja koksai jautrus ir geras žmogus jos vyras buvo ir kaip skaudu jam buvo kai teko vežti draugus ir kaimynus vardu Jankelienę ir jos sūnų ir dukrą vardu Šukas ir Riva; apibūdina kokius dalykus Jankelienė pasiėmė kartu į vežimą, pavyzdžiui puodus ir uogienes ir patikslina kad vokiečiai su automatu sėdėjo priekyje vežimo su jos vyru visa kelia iki Ukmergės kur jisai išstūmė Jankelienę su vaikais ir daiktais iš vežimo ir liepė jam apsisukti ir grįžti namo; pasakoja kaip sunku jos vyrui buvo tai daryti ir kad jis nieko tą pačią dieną nepasakojo, tik sekančia; aiškina kaip gerai jinai sutarė su ta žydų šeima kuria vyras išvežė ir kad nežino kas jiems po to atsitiko.

[01:] 13:18:20 – [01:] 17:12:09

Jinai pasakoja kitą epizodą kada jos vyras, išgirdes beldėjamą į duris vėlai vakare atidarė jas ir pamatė mažą vaiką vardu Sroliukas Anoliukas, kurio tėvas buvo žydas Sroikus; pasakoja kaip jie bandė kavoti tą vaiką ant pečiaus, bet kad jis neklausydavo, ir kaip pagaliau po kiek laiko prašė jo eiti pas kitus nes jų namas buvo ant pagrindinio kelio kur vokiečiai su šunim praeidavo; paaiškina kad karo metu jisai gyveno su dauguma žmonių, išliko gyvas, ir po karo gryžo juos aplankyti ir parašė laišką kad viskas gerai sekasi; mini kad jisai buvo pasikavojas keturiuos kituos namuose kaime, ir kad jie niekad nežinojo kur; komentuoja kaip baisu buvo jį laikyti paslėptu; dėjuoja kaip kareiviai ateidavo ir pasiimdavo ko jiems reikėjo iš jos ir net sukarpė jos audinius.

[01:] 17:12:10 – [01:] 24:18:16

Jinai kalba apie kitą epizodą kada beperkant siulus parduotuvėje, jinai matė per langą kaip 18-lik metę žydę draugę vardu Minka ir jos jaunesnį brolių stumdė gatve du ginkluoti vyrai, vienas su uniforma kitas be, ir nuvarė juos į aikštę kur sinagogas stovėdavo prieš jis sudegė karo pradžioje; smulkmeniškai atpasakoja kaip pakeliui namo iš parduotuvės jinai girdėjo du šūvius ir apsisukus matė du vyrus ir kaip liepsna pakilo iš duobės toje aikštėje; prisimena kad vienas vyras greitai išsoko į duobę ir išsoko ir spėlioja kad gal patikrino ar buvo pinigų tuose žydų vaikų kišeniuose; patikslina kad turbūt tie patys du vyrai nušovė Minka ir jos brolių kurie juos stumdė gatve; paaiškina kad šis įvykis įvyko tą pačią vasarą kaip kiti epizodai ir kad sinagogas sudegė pradžioje karo ir prisimena kaip jos šeima, begyvenant Kopūstiškėse išnešė visus daiktus iš savo namų kai matė kad gaisras Giedraičiuose vyksta; mini kad kada jinai matė žydes bevaikščiojant gatvėse Giedraičiuose po to kai jų vyrus išvežė, jos nebesikalbėjo nes joms buvo uždrausta turėti santykius su kitais vietiniais; prisimena viena gražią žydę mergaitę vardu Mera kuri išliko gyva nes kunigas Lesevičius ja išslapstė per visą karą; diskutuoja Meros likimą, kaip jinai ištekėjo už pašto direktoriaus Vilniuje vardu Butėnu ir pasakoja kaip jos daugelį metų vėliau susitiko gatvėje Vilniuje.

[01:] 24:18:17 – [01:] 31:41:06

Jinai diskutuoja vietinius kurie susidėjo su vokiečiais išvardinant girtuoklius Broniuciuką ir Matjošiuką; mini kitą vyrą vardu Kostas kuris tarnavo žydų Jofės šeimai ir svarsto apie jo likimą

– ar jis buvo sušaudytas kartu su žydais; mini Gutmano sūnus, kad jeigu jie bandė pabėgti tai tik iš kauno; patikslina kad vaikui kurį jinai slapstė buvo 10 ar 11 metų, ir kad jisai jiems nieko apie savę nepasakojo ir kad jinai pati mažai laiko turėjo jam paskirti; smulkmeniškai pasakoja apie gyvenimą kartu su slapstomu vaiku, kaip jeigu išgirdo šunis lauke liepė jiam šokt ant pečiaus arba po grindim kur jiam buvo iškasę urvą pasislėpimui; diskutuoja kaip žydus dažniausia vadino vardais; paaiškina kad tie žydai kurie sugebėjo pabėgti tai turbūt bėgo iš didesnių miestų; patikslina kad duobė prie sinagogo kur brolių ir sesę Minką sušaudė buvo naudojami pasisemti smėlį prieš tai; diskutuoja kaip jinai niekad nenorėjo aplankyti sušaudymo vietą net pamatyti paminklus; diskutuoja kaip ne tik žydai buvo toje vietoje palaidoti bet taip pat ir „Partizanai“ kuriuos niekas nepasisavino kai lavonai buvo išguldyti aikštėse; diskutuoja kur Sovietu Stribai buvo palaidoti prie paminklo ir tada perlaidoti kitur Sąjūdžio laikais.